

PUBLIKACIJOS

E. ERIKSONAS IR JO EPIGENETINĖ TEORIJA

R. Karmazinaitė

E. H. Eriksonas (Erik Homburger Erikson) - žinomas amerikiečių neopsichoanalitikas, vienas žymiausių vadinamosios psichogenetinės srovės, vystymosi pagrindu laikančios imanentinius psichinius procesus bei funkcijas ir jų dinamiką, atstovų.

E. Eriksonas gimė 1902 m. Baigė Vienos psichoanalizės institutą ir dirba vaikų psichoanalitiku. Nuo 1933 m. gyvena JAV. Dirbo Harvardo psichologinėje klinikoje, Jeilio medicinos mokyklos psichiatrijos fakulteto ir Jeilio Žmonių tarpusavio santykių institute, Kalifornijos universiteto Vaiko gerovės institute, Pitsburgo vakarų psichiatrijos institute. Harvardo universiteto profesorius. Skaitė psichiatrijos kurso paskaitas, daug metų rengė psichoanalitikus praktikus. Domėjosi antropologija, nagrinėjo žmogaus augimo procesą skirtingoje socialinėje kultūrinėje aplinkoje. Remdamasis vaikų nerimo, Amerikos indėnų apatijos, karo dalyvių psichinės veiklos sutrikimų, jaunų nacistų arogancijos tyrinėjimo duomenimis, sukūrė epigenetinę vystymosi teoriją. Dabar E. Eriksonas - vienas didžiausių autoritetų psichoanalizės ir žmogaus vystymosi srityse.

E. Eriksono filosofinės metodologinės pažiūros - tai froidistinės psichoanalizės teiginių tolesnis išvystymas. Jis žymiai nutolo nuo froidistinio biologizmo ir panseksualizmo. Pabrėždamas Ego ryšį su visuomenės socialine organizacija, E. Eriksonas stebimus faktus ir klinikinius duomenis interpretuoja kaip praeities patyrimo funkciją, psichologinę evoliuciją tiria per individo gyvenimo analizę. Žmonijos istoriją E. Eriksonas supranta kaip „milžinišką metabolizmą, susidedantį iš individų gyvenimo

ciklų" (E. Eriksonas, „Vaikystė ir visuomenė“, prarmė pirmajam leidimui).

Pagal E. Eriksono epigenetinę teoriją kiekviename vystymosi stadijoje susiformuoja tam tikras naujas darinys, kurio nebuvo ankstesnėje stadijoje ir kuris išreiškia asmenybės santykį su pasauliu, su kitais žmonėmis, su darbu ir su pačiu savimi.

Žmogaus gyvenimo cikle E. Eriksonas išskiria 8 fazes. Kiekvienai iš jų būdingi specifiški uždaviniai, kurie gali būti išspręsti palankiai arba nepalankiai. Kiekvienoje fazėje individui reikia pasirinkti vieną iš dviejų tarpusavyje priešingų santykių su pasauliu ir su pačiu savimi. Šis pasirinkimas pasireiškia kokia asmenybės savybe. Pirmojoje gyvenimo ciklo fazėje formuojasi pasitikėjimo santykis su pasauliu, jam priešingas yra nesaugumo jausmas, antroje fazėje – savarankiškumo jausmas, autonomiškumas, o jam priešingas yra gėdos ir abejojimo jausmas ir t. t. Paskutinėje, aštuntojoje, fazėje vyksta visų ankstesniųjų fazių rezultatų integravimas, susiformuoja žmogaus individualybė. Atsiranda išmintingas požiūris į gyvenimą, kuri subrendusi asmenybė, nepuldama ir nevilti, suvokia kaip savo nepakartojamo individualaus gyvenimo ciklo sutapimo su nepakartojamu visuotinės istorijos segmentu rezultatą.

Kiekviena visuomenė turi savo specifinius institutus, per kuriuos vyksta vaiko socializacija. Pavyzdžiui, socialinis institutas, palaikantis pirmąją vystymosi fazę, E. Eriksono nuomone, yra religija, antrąją – įstatymai. Nors bendras pagrindinių epigenetinės fazių nuoseklumas ir jų pagrindiniai uždaviniai yra universalūs ir invariantiški. Šių uždavinių tipiški sprendimo būdai skirtingose visuomenėse varijuoja. Visuomenė padaro individą savo nariu ir parengia jį atlikti socialinius vaidmenis.

Žmogaus vystymasis – tai gimtųjų ir aplinkos komponentų sąveika. Visuomenės atstovus – tėvus, mokytojus ir pan. – sieja su vaiku jų pačių poreikiai. Vaikui būdingas emocinės šilumos poreikis, o tėvai jaučia poreikį globoti vaiką, rūpintis juo. Ir tik šių

skirtingų poreikių sutapimas gali duoti reikiamą rezultatą.

Perėjimas į naują vystymosi fazę pasireiškia krizėmis, kurios panašios į patologinius reiškinius, bet iš tikrųjų yra normalūs augimo sunkumai. Perėjimas į naują fazę galimas tik išsprendus pagrindinį prieštaravimą, būdingą ankstesnei fazei.

LITERATŪRA

1. Анцыферова Л. И. Некоторые теоретические проблемы психологии личности // Вопросы психологии. - 1978. - № 1. - С. 37-50.
2. Зейгарник Б. В. Теории личности в зарубежной психологии. - М., 1982. - С. 30-33.
3. Ков И. С. Психология старшеклассника. - М., 1980. С. 18-30.
4. Erikson E. H. Childhood and Society. - N. Y., 1963.